

118

Colecția **POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE**

H. MATEI

PASĂREA DE PIATRĂ

EDITATA
DE REVISTA

**ȘTIINȚA
TEHNICĂ**

HORIA MATEI

PASAREA DE PIATRĂ

Colecția „Povestiri științifico-fantastice”

118

Referent științific: conf. univ. N. BOTNARIUC

PAȘAREA DE PIATRĂ

MANUSCRISELE NEPUBLICATE
NU SE INAPOIAZĂ

MANUSCRISELE NEDACTILOGRAFIATE
NU SE IAU IN CONSIDERAȚIE

Coperta desen: A. BUICULESCU

Rezumatul capitolelor precedente

Mircea Vornicu, student la Facultatea de științe naturale a Universității din București, pleacă la Constanța, unde se interesează de cargobotul englezesc „Northern Star”, care în luna august a anului 1916 s-a ciocnit de o mină și s-a scufundat. Din ziarele vremii află că pe vas se afla și naturalistul Șerban Darvari, care pleca în Anglia.

În același timp, colegul său Radu Balaban întreprinde cercetări la Carachioi, o mică așezare pescărească din Deltă. Aici, el află că Darvari se interesa de legenda „păsării de piatră”.

Vizitînd casa babei Paraschiva, care fusese doftoroaia satului, studentul găsește o labă pietrificată, de pasăre.

Întorși la București, cei doi studenți raportează despre descoperirile lor profesorilor Emil Pravăț și Victor Murgu. Acesta din urmă le aduce la cunoștință că — dintr-o corespondență aflată în arhiva muzeului zoologic — reiese că Șerban Darvari găsisse un calcar litografic cu impresiunea unei păsări din era mezozoică. Darvari avea de gînd să vîndă descoperirea sa unui muzeu din străinătate, drept care s-a îmbarcat pe „Northern Star”, pierînd în naufragiul vasului; o dată cu el a pierit și secretul descoperirii sale.

Mai departe, profesorul Victor Murgu le arată că, din studiul labei pietrificate, a ajuns la concluzia că ea aparținea unei păsări necunoscute, care a trăit la sfîrșitul jurasicului sau începutul cretacului. Pentru găsirea calcarului litografic urmează să se organizeze în primăvara următoare o expediție.

Cei doi tineri hotărăsc să plece pe cont propriu la Carachioi, în timpul vacanței de vară, să caute calcarul. Din cercetările efectuate aici — la care îi ajută Marusia, nepoata bătrînului pescar Artimon Martiniuc —, ei ajung la concluzia că impresiunea-lito se află în regiunea ghiolului Deli Osman, pe grindul numit Dealul Babiței.

Pe drum, moș Maxim, pescarul care îi conduce, le povestește că a vorbit cu Șerban Darvari la 28 august 1916, deci la cîteva zile după scufundarea lui „Northern Star”. De asemenea, pescarul pretinde că ar fi văzut așa-zisa „pasăre de piatră” cu cîteva zile înainte de ultima vizită a lui Darvari.

(Urmare din numărul trecut)

Radu izbucni în ris :

— Serios ?! Ai văzut-o ? Poate că ai și auzit-o ! Croncănea ca un corb sau cînta ca o privighetoare ?

Pe fața lui moș Maxim apăru expresia aceea de amărăciune, pe care tinerii o cunoșteau încă din timpul discuției despre Șerban Darvari.

— Lasă-l în pace ! se supără Mircea. Pe mine mă interesează foarte mult ce poate povesti moș Maxim despre „pasărea de piatră”.

— Văd că ai găsit un înlocuitor bun pentru enciclopedia ta. Nu știu de ce ai mai cărat-o cu tine.

Mircea nu răspuse. Se întoarse spre bătrînul pescar, așteptînd ca acesta să-și continue povestirea. Moș Maxim, văzînd că măcar unul dintre cei doi tineri este dispus să-l asculte, începu :

— Întimplarea s-a petrecut cu vreo două sau trei zile înainte de noaptea în care naturalistul de la București a bătut la ușa mea și mi-a cerut să-l duc la ghiol. Intirziasem la niște harmane mai depărtate, înspre malul mării. Cădea pește mult, și nu m-am îndurat s-o pornesc spre casă pînă nu mi-am umplut lotca bine, aproape să dea apa peste margini. Lăcomia asta a mea a fost cauza nenorocirii^{ca} ce mi s-a întimplat. Cum visleam așa spre casă, mi s-a încurcat lotca în niște ramuri de ciurma apelor *, care se desprinseseră din plaur și pluteau pe japșe. Am pierdut aproape un ceas să descurc lotca, grea de pește, din blestemata împletitură și așa m-a apucat seara pe lingă ghiolul lui Deli Osman...

Moș Maxim scuipă iar în palme și înțelî ritmul vislîtului. Faptul că putea vorbi în voie și că Mircea îl asculta cu atenție părea să-i inzecească puterile. Barca ieșise din întortocherile canalului natural și înainta acum de-a curmezișul unei bălți liniștite, pe care plaurul forma insule de verdeață. Dinspre malurile cu păpuriș ale bălții, care se depărtau mereu, se auzeau țipete și filfiiri de păsări.

— Cînd să pornesc spre casă, își continuă povestirea moș Maxim, a început ploaia. O ploaie repede de vară, așa cum se întimplă în amurg, după o zi liniștită cu zăduf, cînd nici un fir de iarbă nu se clatină. Ce era să fac ? Eram cu lotca plină-ochi de pește și nu vedeam nicăieri un adăpost care să mă apere de ploaie. Atunci mi-am adus aminte că pe malul ghiolului Deli Osman, chiar în marginea apei, e o salcie pletoasă, răsărită cine știe cum pe acolo. În loc s-o pornesc spre casă, am întors lotca și am vislit pe japșe pînă la ghiol.

* Plantă de apă stătătoare, cu rădăcini slabe (Elodea) (n. r.).

Salcia era acolo și parcă mă aștepta. Am tras lotca sub ea, cît de bine am putut. Se pornise și o leacă de vînt, iar lotca era aproape plină de apă. Să arunc peștele, nu mă înduram. Am pus mîna pe ispol* și am început să scot apa, așteptînd să se mai potolească ploaia. Atunci am auzit prima bătaie de aripi a „păsării de piatră“...

Mircea urmărea cu mult interes povestirea bătrînului. Radu se prefăcea indiferent; puse mîna pe o nuia și se amuza să tragă lingă lotcă nufierii care-și desfășurau albeața printre frunzele mici și rotunde, ca niște confeti verzi, ale lînțiței. Cu toate acestea, Radu era și el atent la ceea ce povestea moș Maxim; socotea doar că nu se cuvine să-i lase pe ceilalți să observe aceasta...

— Am auzit bătaia de aripi a „păsării de piatră“, continuă moș Maxim. Cum munceam să golesc lotca de apă, a răzbit deodată pină la mine un zgomot curios, un fel de filfiit, dar ca o bătaie seacă, așa cum s-ar lovi și s-ar freca două lemne. Nu știu cum să vă spun, era zgomotul pe care-l făcea pasărea în zbor, dar nu se asemăna totuși cu nici un filfiit de pasăre. Sînt născut și trăit aici în baltă, cunosc zborul grăbit al rațelor, filfiitul greoi și moale al stîrcilor, rotirea lînă a vulturului, țîșnirea speriată a bitlanilor, sfîrșiturile de aripi ale păsărilor mici de baltă, plutirea liniștită a codalbului. Pot să deosebesc orice pasăre numai după sunet, fără s-o văd. Dar ce am auzit eu în seara aceea nu era pasăre de la noi, era de pe alte meleaguri.

Moș Maxim tăcu și o vreme nu se auzi decît clipocitul apei tăiate de visle.

— Pe urmă, continuă bătrînul, am văzut-o. Trecea aproape de suprafața apei, în geana albă de lumină dinspre apus, prin ploaia care începuse să se potolească. O pasăre uriașă, măsurînd de trei ori mai mult ca cel mai mare cocostîrc pe care l-am văzut vreodată, o pasăre cu bot lung și ascuțit, ca de șarpe, și cu coada lungă, acoperită cu pene. Cînd a trecut prin dreptul meu a deschis pliscul, în care stăteau înlîpși dinții ca niște țărushi de piatră, și a slobozit un țipăt care mi-a înghețat singele în vine. Un fel de vaiet prelung, întrerupt de țipete scurte. Mi s-a făcut părul măciucă și am scăpat tiuga din mînă. Voiam să pun mîna pe lopeți să plec cît mai repede, dar parcă eram bătut în cuie. După o clipă de tăcere, vaietul s-a auzit iar, însoțit de țipetele acelea, care însă sunau acum mai depărtate.

Bătrînul se opri din vislit și se scutură ca un om cuprins de frig. Pe urmă puse iar mîna pe lopeți și continuă:

— Nici acum nu știu cum am reușit să mă desprind de lingă salcia. Am vislit ca un apucat, cum știam să vislesc numai pe vremea aceea, cînd nici nu împlinisem douăzeci de ani. Pe drum aruncam mereu pește din lotcă, peștele cel blestemat care mă făcuse să întîrzii la ghiolul Delî Osman. Dar lotca parcă nu se ușura de loc. Cînd am ajuns acasă m-au apucat frigurile și am căzut la pat. Baba Paraschiva zicea că intrase necurată în mine și a început să mă descînte. Dar a doua zi eram iar pe picioare. Numai că n-a vrut nimeni să mă creadă cînd am povestit ce văzusem. Doar baba Paraschiva m-a crezut, și a doua zi dimineață a plecat

* Unealtă de lemn sau tablă, asemănătoare cu un fîraș îngust (n. r.).

În ghiolul Deli Osman, cu un miel dolofan, proaspăt tăiat, să-l ducă de mâncare „păsării de piatră”. „Stai aici, babo” — i-am spus, „să nu te mănince dihania”. Dar n-a vrut să mă asculte. „Mie nu-mi face nimic” — a chicotit ea și a plecat cu miel cu tot. S-a întors abia a treia zi dimineața, dar n-a vrut să sune nimănui dacă întâlnise „pasărea de piatră”.

O vreme, bătrînul tăcu, absorbit de cîrmitul bărcii. Ieșiseră din baltă și înaintau acum pe un canal natural îngust, dar destul de adînc.

— Canalul ăsta răspunde drept în ghiol, îi lămuri pescarul pe cei doi tineri. Intr-o jumătate de ceas ajungem.

— Întîmplarea dumitale cu „pasărea de piatră”, îi spuse Mircea prietenos, e foarte interesantă.

— Acuma, rise moș Maxim, înțelegeți și dumneavoastră de ce n-am vrut să merg cu învățatul acela de la București, noaptea, la ghiolul Deli Osman. N-aveam de loc poftă să mă întîlnesc iarăși cu dihania aceea. Și apoi, trebuia să plec a doua zi la Tulcea. Izbuclnise războiul. Doi ani am stat pe frontul din Moldova. Am fost și rănit în lupta de la...

— Moș Maxime, îl întrerupse Mircea, de ce presupui că era vorba de „pasărea de piatră”? Înțeleg că ai văzut o pasăre mare, dintr-o specie pe care n-o cunoșteați, dar ce te face să crezi că era „pasărea de piatră”?

Bătrînul dădu din umeri:

— Nu știu nici eu. De mic copil ascultam poveștile despre „pasărea de piatră”. Pe urmă, dihania aceea avea niște dinți ca viețările care se hrănesc cu carne! Și zborul ei greoi... și țipetele acelea...

— Lui Darvari i-ai povestit despre ce-ai văzut, noaptea, la ghiol?

— Da, dar m-a luat în ris. Mi-a spus că „pasărea de piatră” există, dar nu zboară și nu țipă. E de piatră, nemișcată și rece ca piatra.

— Avea dreptate! sări Radu, care multă vreme nu scosese nici o vorbă.

Moș Maxim se întristă iar:

— Văd că nici de data aceasta nu mă credeți.

— Nu-i chiar așa, încercă Radu s-o dreagă. Dar poate că n-ai văzut bine. Gîndește-te că era pe înserate, cînd umbrele sînt înșelătoare, și că ploua. Poate că pasărea nu era chiar așa de mare cum îți s-a părut. Cît privește dinții, poate că avea ceva în cioc și îți s-a părut că sînt dinții ei.

Bătrînul pescar își clătîină barba în semn de negare:

— Nu cred să mă fi înșelat. Eram tînăr atunci, aveam douăzeci de ani, privirea ageră și urechea ascuțită. Am văzut-o bine pe dihania aceea. A trecut prin dreptul genei de lumină dinspre apus, și, cîteva clipe, contururile ei mi s-au arătat foarte limpede. Dacă aveam pușca la mine, aș fi putut s-o dobor.

Radu nu mai spuse nimic. Tot drumul, pînă la ghiolul Deli Osman, nici Mircea nu mai vorbi. Stătea cu privirea ațintită spre fundul bărcii și două cîte adînci, săpate la rădăcina nasului, între sprincene, arătau că era frămîntat de gînduri.

Moș Maxim profită de tăcerea celor doi tineri și vorbește, fără încetare, tot timpul drumului. Până la ghiol avu timp să le povestească întâmplarea unui prieten al său din Caraorman — care acum lucrează la halele frigorifere din Tulcea — și care pornise, călare, la vânătoare. La gura unui canal dinspre mare, într-o bulboană, a observat apa fierbind și a zărit coada unui pește uriaș. Ce să facă? N-avea la el carmace și nici un fel de cîrlig. A scos o potcoavă de la piciorul calului, a ascuțit-o de o piatră, a legat-o cu friul și a pus în vîrf o bucată de carne de la un iepure ce-l vînase. Așa a prins el o păstrugă de trei sute de kilograme, pe care a tras-o la mal cu ajutorul calului.

— Pe asta n-oi mai crede-o, făcu Radu răutăcios. Nici o păstrugă n-are mai mult de 60—70 de kilograme.

— De ce să nu crezi? Iată Mircea apărarea bătrînului. Cu cîteva zeci de ani în urmă, lângă Sfîntu Gheorghe, a fost pescuit un morun ce cîntărea 800 de kilograme. Un morun, deci rudă bună cu păstruga.

— De unde știi tu asta?

— Fiîndcă amîndoi, și morunul, și păstruga, sînt din marea și vechea familie a sturionilor.

— Nu asta am vrut să spun. De unde știi că morunul avea 800 de kilograme? L-ai cîntărit tu?

— E foarte simplu: morunul este păstrat, împăiat, la Muzeul de istorie naturală din București. Dar unii dintre colegii mei nu se învrednicesc să viziteze muzeul.

Radu pricepu aluzia, dar se prefăcu a fi foarte absorbit de peisaj.

Ajunseră la ghiolul Deli Osman încă înainte de amiază. Moș Maxim le arătă un ciot de copac, putrezit, pe malul răsăritean al ghiolului:

— Aici era salcia pletoasă sub care m-am adăpostit în noaptea cînd am văzut pasărea. A fost trăsînită în timpul unei furtuni. Acum a rămas numai ciotul ăsta.

Barca se opri pe malul nisipos al insulei din mijlocul ghiolului. Tinerii coborîră, și moș Maxim, după ce prîponi luntrea, se așeză pe marginea ei și începu să pufăie din lulea.

— Poveștile dumitale pescărești, îi spuse Radu, mi-au făcut o foame de lup.

Mircea privea în jurul lui cam derutat. Abia așteptase să ajungă la ghiolul Deli Osman, și acum, cînd i se realizase dorința, nu știa ce să facă. Ghiolul arăta întocmai cum îl descriesese Marusia: un oval regulat, înconjurat de un grind lipsit de vegetație, plin de o apă întunecată în care plutea nămolul fin. Insula, măsurînd cîteva zeci de metri în lungime, era așezată cam într-o parte, spre malul sudic, și avea în mijloc o movilă pietroasă, de pe vîrfurile căreia se puteau observa împrejurimile pînă departe.

— Iși alesese bine vizuina haiducul tău turc, îi spuse Mircea colegului său.

Acesta se trîntise pe nisip și, cu mîinile sub cap, constată:

— Foamea îmi întunecă simțul de observație și împiedică dezvoltarea ideilor de geniu în creierul meu. Refuz să emit vreo părere pînă nu deschizi o cutie cu conserve de pește.

Și, visător :

— Dacă pești s-ar prinde și în realitate atât de ușor ca în povestirile vajnicului nostru gondolier...

Moș Maxim nu știa ce este un gondolier, și nici nu ținea să știe. Dar un lucru a priceput bătrînul pescar : că tinerilor le era foame și că aici, în împărăția de pește a Deltei, ei voiau să deschidă o cutie cu conserve de pește.

Drept urmare, își scutură pipa de focul cizmei, dezlegă lotca și o împinse în apă, după care dispăru — pe jașa pe unde veniseră — cu conserve cu tot, precum și cu valiza la care Mircea Vornicu ținea atât de mult. După o jumătate de oră se întoarse cu doi crapi dolofani, cu solzi albaştrui, care smulseră un strigăt entuziast tinărului Radu Balaban.

Moș Maxim făcu apoi focul — un foc cam anemic, alimentat numai cu papură uscată —, curăță peștele și-l înfipse într-o tresție, părălindu-l apoi deasupra flăcărilor.

După ce mîncară, Radu, care urmărise cu cea mai mare atenție pregătirea dejunului, făcu remarca, deosebit de măgulitoare pentru moș Maxim :

— Crapul „la proșap” este cea mai delicioasă mîncare pe care mi-am introdus-o vreodată în organism.

Dar nu se putu stăpîni să adauge :

— Bineînțeles, după laptele de capră și cozonacul cu ouă de lișită, în cazul că acestea sînt servite de către Marusia Mărtiniuc.

CAPITOLUL AL ZECELEA

unde Dealul Babîței se dovedește a nu fi ce-l arată numele,
iar valiza studentului Mircea Vornicu își mai dezvăluie unele
secrete

După masă vizitară întii birlogul lui Deli Osman : o încăpere mică, săpată în movila din partea sudică a insulei și căptușită cu rogojinii putrezite. Într-un colț, un culcuș din iarbă de mare, acoperită cu un țol ciuruit, iar pe jos, cîteva pietre care voiau să închîpuie un fel de pardoseală.

— Aici se ascundea haiducul Deli Osman, zise moș Maxim.

— Și naturalistul Darvari, îl completă Radu. Dar drept să-ți spun, nu-mi prea vine să cred că rogojinile astea de pe pereți și iarba de sub țol ar fi atât de vechi.

— Intre timp s-au mai abătut și alții pe aici, zîmbi bătrînul.

— Alții ? Cine ? Doar n-oi fi vrînd să cred că dihanția dumitale se culca pe iarba asta, ca să-i fie mai moale...

— Dihania nu, zîmbi moș Maxim, dar cineva căreia îi era dragă blestemata de pasăre.

— ? !

— Baba Paraschiva ! Într-un timp, vrăjitoarea nu se mai despărțea de ghiol. Pleca cu cite un miel sau cu cite un iepure, să-i dea dihaniei de mîncare, și lipsea două-trei zile. Unde dormea noaptea ?

Pe distanță mare împrejur nu se găsește nici o așezare omenească, nici o cherhana* și nici măcar vreun zăvod**.

— Dumneata, se înfișe Radu în fața lui, pretinzi că doftoroaia hrănea „pasărea de piatră“?

— Știu eu?! făcu bătrînul prudent. Dar de lipsit, lipsea multe nopți de-acasă. Baba nu prea avea putere și vislea încet. Cînd venea aici, la ghiol, după nămolul cu care oblojea vătămăturile, înnopta în birlogul lui Osman și se întorcea a doua zi.

— Așa da, se declară tînărul mulțumit. Asta e într-adevăr o explicație la mîntea omului.

În tot timpul cît au staț în vizuina lui Osman, Mircea făcuse diferite notații în carnetul său. Aceasta nu-l împiedicase însă să asculte explicațiile pe care le dădea bătrînul pescar.

După ce terminară vizitarea insulei, moș Maxim îi trecu pe malul răsăritean al ghiolului, de unde merseră pe jos, cam vreun sfert de oră, pînă la Dealul Babelei.

Drumul era incilcit de buruienii și presărat cu bolovani, printre care țîșnea cite o șopîrlă, speriată de vizitatorii neașteptați.

— După cum vezi, constată Mircea, ne aflăm pe un sol pietros, destul de neobișnuit pentru această regiune mlăștinoasă. Cred că sintem pe una dintre rarele suprafețe neînnundabile ale Deltei.

— Faptul că solul se prezintă astfel n-are nimic neobișnuit, constată Radu. Cîteva zeci de kilometri înspre apus, începînd de la Babadag și pînă la Dunăre, formația geologică este de aceeași natură ca aici. Sintem pe o prelungire a rocilor formate o dată cu Măcinul și cu Pricopanul. Dacă am putea săpa în adîncime, prin stuf și papură, prin apă și mil, prin milioanele de tone de aluviuni cărate de Dunăre de-a lungul secolilor, am găsi, la fund, aceeași formație geologică. Nu uita că Delta Dunării e relativ recentă, are numai vreo două mii de ani.

— Da, știu. Herodot, care a vizitat locurile acestea acum două mii patru sute de ani, pe bordul unei corăbii comerciale, n-a văzut nici stuf, nici papură; nici bălți acoperite cu plaur și cu plavie***, nici grinduri și ostroave. N-a găsit decît un imens estuar și o limbă de pămînt care despărțea Pontos Euxinos****, adică „marea neospitalieră“ de bătrînul Istros*****. Pe de altă parte însă, unii autori moderni, ca Pliannestiel, sînt de părere că vîrsta Deltei e de aproximativ 40.000 de ani.

* Radu se uită, dintr-o parte, la colegul său :

— Cum de ești atît de documentat?

— Enciclopedia din valiză... piatra de moară, cum îți place ție s-o numești.

Celălalt dădu din umeri. De cînd veniseră în Deltă, Mircea Vornicu se schimbase. Tînărul timid, care-și pipăia mereu cravata și se gîndea îndelung înainte de a deschide gura ca să spună ceva, deve-

* Construcție în care se află instalații pentru prepararea și conservarea peștelui (n. r.).

** Așezare temporară de pescari, folosită numai în timpul sezonului de pescuit (n. r.).

*** Playvia, asemănătoare cu plaurul, este o insuliță plutitoare, formată din stuf, ierbărie, rizomi, rădăcini de arbori și resturi vegetale intrate în putrefacție și amestecate cu nămol (n. r.).

**** Numele vechi grecesc al Mării Negre (n. r.).

***** Numele vechi grecesc al Dunării (n. r.).

nise comunicativ și punea întrebări ciudate oamenilor, desfășura o vie activitate, devenise prompt în replică și chiar îndrăzneț.

— Tot e bună la ceva, expediția noastră, zise Radu cu jumătate gură.

— Ce ai spus?

— Nimic important. În orice caz, nimic care să intereseze pe un distins savant ca tine.

Mircea constată cu satisfacție că micile răutăți ale colegului și prietenului său Radu Balaban nu-l mai intristează ca altă dată. Era acum prea preocupat ca să mai acorde atenție unor asemenea fleacuri...

Cît despre Radu, acesta socotea și el discuția încheiată și-și văzu de drum și de indeletnicirea la care se deda de cînd coboriseră din loccă pe malul estic: se oprea din cînd în cînd, rîcnea cu briceagul cîte o bucată de mușchi verde prinsă de o piatră mai ieșită în afară și scoatea cochiliile de scoici și de melci pe care le găsea încrustate în rocă.

— Chiar dacă moș Artimon nu ne-ar fi spus de unde provin „resursele locale” pentru temelia dispensarului, îi spuse el lui Mircea cînd ajunseră aproape de Dealul Babeiei, tot am fi putut deduce aceasta. Ai aici cochilii de Crioceras, Macroscaphites și cum le-o mai fi zicînd, să ilustrezi pe care o enciclopedie întreagă.

Dealul Babeiei a fost încă o dezamăgire pentru tinerii noștri. De fapt, denumirea de deal pe care i-au dat-o locuitorii din Carachioi era cam exagerată. Ridicătura de pămînt brun-roșcat, pe care moș Maxim le-o prezentă drept Dealul Babeiei, era mai mult o movilă, pe care se vedeau, din loc în loc, colțuri de piatră înnegrită de vreme.

În vale, la poalele ridicăturii, se vedeau surpăturile provocate de locuitorii din Carachioi cînd și-au extras piatra pentru temelia dispensarului. În acest loc, stîncă era mai albicioasă, mai puțin bătută de ploale și vînt, iar mușchiul verzui încă nu avusese vreme să se prindă, acoperind numai porțiuni mici.

Zăboviră vreme de un ceas în preajma Dealului Babeiei, se urcară pe el, îl dădură ocol din toate părțile, cercetară cariera rudimentară de piatră pe care o deschiseseră cetățenii Carachioiului cu deputații lor, dar nu găsiră nimic de seamă.

Mircea, întocmai ca și pe insula lui Deli Osman, își făcea din cînd în cînd cîte o notație în carnet, fără să vorbească.

Numai la sfîrșit, înainte de plecare, remarcă:

— Piatra e sfărîmicioasă. Cu unelte adecvate se pot urni din loc blocuri întregi, fără efort prea mare.

Radu dădu din umeri, descurajat:

— Pe o rază imensă, în jurul nostru, solul e de aceeași natură. Unde să căutăm? De unde să începem? Avea dreptate profesorul Victor Murgu: aici trebuie o armată de oameni, care să lucreze luni în șir...

Pe cînd se înapoiau la ghiol, unde bătrînul pescar prîpîni locca, tinerii păstrară o tăcere desăvîrșită. Numai moș Maxim vorbea fără încetare, povestind întîmplări mai noi și mai vechi, în care el sau vreun prieten de-al lui se dovedeau a fi pescari și vînători deosebit de iscușiți.

După-amiază se întoarseră la Carachioi. Pe drum, într-un scurt răstimp cînd moș Maxim tăcu să-și mai tragă sufletul după atîta vorbărie, Radu îi spuse lui Mircea:

— Ziua de astăzi nu ne-a adus nimic nou. Cu cercetările noastre sîntem, din păcate, la același punct la care eram și ieri.

— N-am găsit, într-adevăr, mare lucru. Totuși, în ceea ce mă privește, cred că am aflat unele date interesante.

— Te referi la moș Maxim? Eu unul, n-am încredere în ceea ce spune. Povestește, ce-i drept, întîmplări foarte amuzante și ți-e mai mare dragul să-l ascuți. Dar de la asta și pînă la adevăr...

— Nu se știe... Poate că pînă la urmă se va dovedi că unele întîmplări despre care ne-a povestit moș Maxim sînt reale. Și atunci s-ar putea să ne pară rău că nu l-am luat în serios.

— Cred că acum e cazul să nu te iau eu pe tine în serios, se enervă Radu. Cum e oare posibil ca un tînăr student, care își însușește știința de la profesori străluciți ca Victor Murgu și Emil Pravăț, să creadă în balivernele despre „păsări de piatră” ce mîncă oamenii și bîntuie prin niște locuri atît de pașnice cum sînt acelea vizitate de noi astăzi? Fiindcă, cred că te-ai convins cu prisosință că ghiolul Deli Osman și grindul pe care se află Dealul Babeței sînt cele mai pașnice locuri din lume. Aici nu se află nici un fel de „di-hăniți”, ci numai păsări pe care ornitologii le-au studiat și le cunosc de mult, crapi și alți pești tot atît de bine cunoscuți atît ichtiologilor cît și pescarilor ca moș Maxim — crapi care, „la proțap”, furnizează un excelent dejun. Atunci? Povestirile despre așa-zisa „pasăre de piatră” sînt poate atrăgătoare, dar atîta tot. Noi am venit aici pentru altceva. Din păcate, acum, după ce am fost la fata locului, nu știu cum o s-o scoatem la capăt...

Mircea nu răspunse. Profitînd de tăcere, moș Maxim își reluă amintirile, pe care le scotea, parcă, dintr-un sac fără fund. Povesti de un prieten al său din Mahmudia, care, în urmă cu douăzeci de ani, dezertase din armată; jandarmii l-au înconjurat, într-o dimineață, în bălțile de lingă Roșuleț și atunci a stat pînă seara în stufăriș, sub apă, ținînd în gură o trestie prin care respira; așa a scăpat, dar cînd a ieșit din apă, se muiase carnea pe el și era ciupit de știuci și supt de lipitori. Apoi spuse întîmplarea unui prieten de-al său din Gorgova, care pescuia cu năvodul nu departe de malul Sulinei, înspre bălțile Obretinului, și care a scos într-o zi o scoică mare de tot — cu răsuciri ciudate, cum nu se mai pomenise — agățată în ochiurile plasei; seara a adus acasă neobișnuita scoică, i-a dat-o băiefașului său să se joace cu ea și acesta a deschis-o cu un briceag și a găsit înăuntru un mîrgăritar de toată frumusețea; mîrgăritarul a fost vîndut unui negustor din Tulcea, iar cu banii luați prietenul lui moș Maxim și-a făcut casă, și-a luat lotcă nouă, a dat băiatul la învățătură la oraș, și toată Gorgova a chefulit o zi și o noapte ca la nuntă.

Și a mai povestit bătrînul pescar și alte asemenea întîmplări năstrușnice ale sale sau ale prietenilor săi, că avea ani mulți și avea și prieteni mulți moș Maxim... Și fiecărui i se întîmplase cîte ceva... Dar de data aceasta, la întoarcere, nu mai avu ascultători atît de atenți ca dimineața, cînd porniseră la drum.

Au ajuns la Carachioi după-amiază tirziu. Tinerii plătiră atît cît se tocmiseră și mulțumiră pentru povestirile atît de interesante pe

care le auziseră de la moș Maxim, povestiri care — după cum re-marca tânărul Radu Balaban — „se cuprindeau în prețel transpor-tului“...

La despărțire, Mircea strinse mina bătrînului și, dînd glas unui gînd ce-l frămînta, îl întrebă :

— Moș Maxime, ai citit vreodată o carte de geologie ?

Ochii bătrînului se făcură mari de uimire.

— O carte, insistă tînărul, în care să fie vorba de pietrele care se găsesc pe pămîntul ăsta al nostru și de animalele care au trăit demult, iar astăzi nu mai sînt.

Moș Maxim ridică umerii și spuse cu multă părere de rău :

— Nu, taică, n-am citit și nici n-am auzit de asemenea carte.

Bătrînul mai vru să adauge ceva, probabil să le mai povestească o întîmplare cu un prieten de-al său, dar cei doi tineri îi spuseră că sînt grăbiți, apoi își luară rămas bun.

Marusia îi întîmpină în pragul casei, curioasă să afle rezultatele cercetărilor din ziua aceea. Rădu o puse la curent în cîteva cuvinte. De altfel, nici nu era nevoie de prea multe vorbe ca să afle că fu-sese o zi foarte săracă în evenimente, că ghiolul Deli Osman arată ca toate ghiolurile, și Dealul Babiței, ca toate dealurile...

Cu toate acestea, Mircea socoti că Marusia — făcînd parte din mica lor asociație — trebuie să afle și cele relatate de moș Maxim. Nu-i povesti, bineînțeles, toate aventurile prietenilor de la Caraorman, Mahmudia și din alte părți ai bătrînului pescar — întîmplări pe care, de altfel, tînăra fată le cunoștea demult, chiar de la povestitor —, dar îi relată faptul că moș Maxim pretinde că l-a văzut și a vorbit cu Șerban Darvari în seara zilei de 28 august 1916 și-i spuse și întîm-plarea cu „dihania“ de la ghiolul Deli Osman.

Cu toate zeflemile lui Radu, Mircea nu se opri decît după ce fata află tot ce povestise moș Maxim cu privire la Darvari și la pasărea uriașă cu dinți. Marusia nu rise de loc, ba chiar aruncă o privire dojenitoare lui Radu, căruia îi fu destul de greu să su-porte acest reproș venit din ochii de peruzele ai fetei. Drept urmare, chestiunea fu socotită închisă, și Radu propuse ca cei trei „asociați“ să treacă la întocmirea unui plan de acțiune pentru ziua următoare.

— Înainte de asta, spuse Mircea pipăindu-și cravata, cred că-ți sînt dator un răspuns. Mai bine zis, am impresia că trebuie să lă-murim o chestiune.

— Cum așa ?! se miră Radu. Eu nu te socotesc dator cu nimic.

— Nu știu ce socotești tu, făcu celălalt cam nervos, dar știu ce socotesc eu, anume, că-ți sînt dator o lămurire.

— Bine, făcu Radu și se trînti pe un scaun, după care își turnă un pahar cu lapte de capră, din cana pe care Marusia avusese grijă s-o aducă mai înainte.

Mircea își deschise valiza și începu să cotrobăiască prin ea.

— Iar enciclopedia ? întrebă Radu cu glas dulce, micșor, așa cum se vorbește cu un copil căruia vrei să-i dai impresia că-l fei în serios.

— Nu, făcu Mircea, De data asta, nu. Am să-ți dezvălui acum

un mic secret al meu, pe care nu l-am spus încă nimănui. O fac fiindcă te socotesc prieten. De fapt, ești cel mai bun prieten al meu.

Radu se simți, fără să vrea, jenat, lucru care — între noi fie vorba — i se întâmpla destul de rar. Iși mai turnă un pahar cu lapte, dar uită să bea din el.

— Caietul acesta, urmă Mircea, care găsisse ce căuta și le arătă celorlalți un caiet gros, cu coperțile din carton negru — reprezintă o muncă îndelungată, căreia m-am dat cu pasiune.

— Și ce conține caietul? întrebă Radu.

— Descrieri ale unor animale curioase și rare, ale unor monștri, dacă vrei, din care unii seamănă, într-o oarecare măsură, cu „dihania” lui moș Maxim.

Radu fluieră prelung și se uită cam ciudat la colegul său.

— Dar, continuă acesta, aici, în caietul acesta, este vorba de animale care trăiesc sau, în orice caz, despre care există unele mărturii destul de serioase că ar exista. Materialul din caiet l-am adunat în câțiva ani, transcriind din diferite tratate, ziare, reviste de specialitate, tot ce găseam privitor la tema aceasta. Am folosit, bineînțeles, numai publicațiile serioase și pe autorii a căror informare și bună-credință sînt în afară de orice îndoială.

Tinărul își pipăi cravata și se întoarse din nou către prietenul său :

— L-ai luat în zeflemea, după obiceiul tău, pe moș Maxim cînd ne-a vorbit despre „dihania” lui. Eu l-am ascultat cu atenție, în primul rînd fiindcă e mai vîrstnic și mai înțelept decît noi, iar în al doilea rînd fiindcă multe detalii din povestirea lui m-au frapat. Anume, bătrînul pescar ne-a descris așa-zisa „pasăre de piatră” întocmai așa cum ne descriesese profesorul Victor Murgu păsările din mezozoicul jurasic și cretacic. Ascultîndu-l pe bătrîn, parcă aveam în fața ochilor un Archaeopteryx sau un Hesperornis.

— Mda ! Asta cam așa e, făcu Radu gînditor. Drept să-ți spun și pe mine m-a izbit aceasta, dar nu i-am dat prea mare atenție.

— Moș Maxim, spuse Marusia, n-are de unde ști cum arăta o pasăre jurasică sau cretacică. După cîte știu eu, a învățat abia acum, la bătrînețe, să scrie și să citească și nu cred să fi răsfoit în viața lui altă carte decît abecedarul..

— Tocmai asta e ! izbucni Mircea. L-am întrebat dacă a citit vreo carte de geologie și nici nu știa ce e asta. Cum de este posibil ca un simplu pescar, care nici n-a auzit de geologie sau paleontologie, să dea o descriere atît de amănunțită a unei păsări mezozoice, să vorbească de ciocul ei cu dinți ca de șopîrlă, de coada lungă acoperită cu pene ?! Să fie o coincidență ? Adică imaginația lui moș Maxim, în cazul că e într-adevăr vorba numai de imaginație, să coincidă cu realitatea de acum peste o sută de milioane de ani ? E, desigur, posibil. Dar mie nu-mi vine a crede. Fiindcă, după cum mi-a spus cu două ceasuri în urmă prietenul Radu, eu îmi însușesc știința de la profesori străluciți ca Victor Murgu și Emil Pravăț și, prin urmare, nu pot crede în asemenea coincidențe.

Radu înghiți în sec. Marusia întrebă :

- Atunci crezi... crezi că pasărea aceea...
- Da, se repezi și Radu. Crezi că „pasărea de piatră“, „dihania“, cum îi spune moș Maxim, trăiește? Sau că a trăit nu cu peste o sută de milioane de ani în urmă, ci numai cu vreo cincizeci, atunci când a văzut-o bătrînul?
- De ce nu? șopti Mircea și-și pipăi cravata.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

unde se vorbește despre tot felul de animale ciudate, iar Marusia Martiniuc primește o însărcinare importantă

Cîteva minute domni tăcerea. Apoi Marusia spuse:

— În cazul acesta, nu se poate spune că v-ați irosit timpul astăzi.

— Nu, aprobă Mircea. Păreră mea este că am aflat, de la moș Maxim, unele lucruri foarte interesante și strîns legate de cercelările noastre.

— Vorbe, se tingui Radu, simple vorbe. M-am săturat să tot stau la taifas, cu lapte de capră și să clădesc ipoteze. Trebuie să pornim odată la lucru, ce naiba! Cînd mă gîndesc că undeva pe-aici, aproape, zace calcarul cu impresiunea unei păsări necunoscute îmi vine să urlu, să urlu ca „dihania“ lui moș Maxim. Vă dați seama că acel calcar valorează, pentru știință, greutatea lui în aur? Poate că azi după-masă, cînd am fost la Dealul Babiței, am călcat chiar pe pasărea noastră pietrificată și n-am știut! Poate că acele detalii, săpate în piatră, atît de interesante pentru paleontologie, erau numai la cîțiva centimetri de tălpile noastre, poate că ne despărțea numai un strat subțire de pămînt sau de mușchi!

— Poate, murmură Mircea. Poate. Sînt prea mulți „poate“ în ceea ce am reușit să aflăm pînă acum.

— Dacă sînt numai cincizeci de ani, făcu Marusia gînditoare, de cînd un exemplar al așa-zisei „păsări de piatră“ trăia încă, atunci poate că am putea descoperi cadavrul... sau, scheletul...

— La asta nu m-am gîndit încă, făcu Mircea. Ai, desigur, dreptate. Cincizeci de ani sînt ca o clipă față de cele peste o sută de milioane de ani de cînd a dispărut pasărea mezozoică a lui Darvari. Dar oare a dispărut? Dacă trăiește încă? Dacă a lăsat urmași?

— Dacă... dacă..., îl îngînă Radu. Prea mulți „poate“ și prea mulți „dacă“.

— Într-adevăr, îl aprobă Mircea deschizînd caietul cu scoarțe negre. Prea mulți „poate“ și prea mulți „dacă“ în ipotezele noastre. Am să vă citesc totuși cîteva pasaje din caietul meu și veți vedea că existența unei păsări mezozoice vii în Delta noastră, deși nu e probabilă, e totuși posibilă.

Răsfoi caietul și se opri la una dintre paginile acoperite cu scrisul lui mărunt și regulat:

„In august 1938, între coasta răsăriteană a Africii și Madagascar, a fost prins un pește curios, de tip crossopterigian. El a fost numit *Coelacanthus* sau *Latimeria cholumnae* și toți savanții care l-au studiat sînt de acord că reprezintă urmașul unui grup mare de vertebrate dispărute de foarte mult timp și care a făcut, în ceea ce privește respirația și locomoția, trecerea de la viața acvatică la cea terestră.“

Mircea se uită întrebător la prietenii săi și, cum aceștia tăceau, întoarse o pagină și citi :

„Expediția științifică daneză de pe vasul «Galathea», din 1952, a descoperit în Oceanul Pacific, la o adîncime de 3.570 de metri, o specie de moluște care nu era cunoscută decît sub formă de fosilă în terenurile din regiunea Cambrai.“

**Din nou Mircea se uită la prietenii săi și găsi necesar să adauge :
— Această moluscă, scoasă din adîncuri, era vie.**

Răsfoi mai departe caietul și citi :

„Legendarul șarpe de mare, acest monstru despre care se spunea că atacă navele periclitînd viața marinarilor, există în realitate. În 1848 el a fost văzut de echipajul vasului britanic «Daedalus», iar în 1898, de către ofițerii și mateloții de pe canoniera franceză «L'Avalanche», în golful Abong. În 1905 un șarpe de mare a fost observat de doi zoologi reputați, E.G.B. Meade-Waldo și Michael John Nicoll, care participau la o croazieră științifică pe bordul vasului «Walhalla». În sfîrșit, în 1947, pachebotul «Santa Clara» s-a ciocnit de un astfel de monstru marin uriaș.

În ultima vreme, șarpele de mare pare a se fi rîrit în Atlantic, dar noi observații s-au făcut în Pacific, în apele recent deschise traficului. Aceste mari animale fug de marile căi de navigație, mai ales de cînd cu apariția motoarelor.

Numeroși naturaliști sînt de părere că este vorba de una dintre giganticele reptile care erau în plină dezvoltare în era secundară, un fel de plesiozaur sau poate un mosazaur.“

— Din era secundară ? se miră Marusia. Atunci era contemporan cu pasărea noastră.

— Desigur, zîmbi Mircea. Nu știu în ce măsură se potrivește aici cuvîntul „contemporan“, deoarece era secundară a durat zeci de milioane de ani ; dar la figurat îl putem folosi. Așadar, șarpele de mare, de existența căruia sînt convinși mulți oameni de știință cu reputație mondială, este contemporan cu pasărea noastră.

Mircea mai întoarse cîteva file și citi mai departe :

„În pădurile ecuatoriale mlăștinoase din bazinul fluviului Amazoane, trăiește fazanul arboreal (*Opisthocomus cristatus*), numit de băștinași hoatin, sau fazanul puturos. Acest

din urmă nume i se dă din pricina puternicului său miros de mose pe care-l răspindește în jur. Are cam 60 de centimetri înălțime și seamănă la înfățișare cu o coșofană mai mare. Pe cap poartă un moț de pene fine și lungi, iar vocea lui este foarte stridentă.

Puii hoaiinului se remarcă prin vioiciunea lor, prin lunga fază de creștere, ca și prin prezența unor gheare funcționale pe primul și pe cel de-al doilea deget al aripii. De cum ies din ou, puii de hoaiin își pot părăsi cuiburile, luind-o razna printre crengile arborilor, de care se prind atit cu cleștele degetelor picioarelor, cit și cu ciocul și ghearele aripilor. Aceste gheare sînt foarte asemănătoare cu cele de *Archaeopteryx*. Dacă se întîmplă ca puilul să cadă din copac în mlaștina de sub cuib, el poate înota foarte bine și poate chiar să se scufunde. După lunga fază a copilăriei hoaiinului, ghearele puilului dispar. Puii hoaiinului ne dau o idee asupra felului în care pasărea *Archaeopteryx*, din îndepărtatele timpuri ale jurasicului, se folosea de aripile sale, înzestrate cu gheare, pentru a se cățăra pe arbori“.

— Cred că aceste exemple ajung, zise Radu. Din cele patru pe care le-ai citat, cred că numai trei sînt riguros verificate științific. Cît despre șarpele de mare, am îndoieli... De asemenea, nu mă pot stăpîni să remarc că trei dintre exemple se referă la animale acvatice. Din era mezozoică și pînă astăzi, multe s-au modificat pe suprafața pămîntului. Apa oceanelor însă a rămas aceeași sau aproape aceeași. Are poate mai multe săruri, e poate mai caldă sau mai rece, dar în general nu s-a schîmbat. De aceea, nu este întîmplător că tocmai unele specii de animale marine sînt aproape identice sau se aseamănă foarte mult cu cele care au populat în trecut planeta noastră. Pasărea lui Darvari — sau pasărea lui moș Maxim, nu știu cum să-i spun și nici dacă e aceeași — n-a avut asemenea condiții de-a lungul zecilor de milioane de ani.

— În ceea ce privește rezistența mai mare a animalelor acvatice sau, mai bine zis, evoluția lor mai lentă, ai dreptate, dar numai în parte. Chiar și unele specii de animale care trăiesc pe uscat au asemănări evidente cu cele dispărute demult. Iar în unele cazuri, mai rare, ce-i drept, avem de-a face cu specii care și-au păstrat întocmai caracteristicile strămoșilor lor de acum o sută sau o sută cincizeci de milioane de ani.

Mircea își îndreptă arătătorul spre caietul pe care-l închisese și-l pusese pe masă, în fața lui :

— Aș putea să vă citesc numeroase pasaje despre peștele-lanțetă *Amphioxus*, care n-are nici cap și nici coadă ; despre *Lepidosiren*, un pește din mlaștinile Amazoanelor și care respiră, după necesitate, prin bronhii sau prin plămîni, făcînd deci trecerea între animalele de apă și cele de uscat ; despre numeroase specii din fauna ciudată a Australiei și a Noii Zeelande, tipuri cu înfățișarea aproape ne-

schimbată a strămoșilor lor, adevărate „fosile trăitoare“; despre ornitorinc, un mamifer cu ciocul de rață, care depune ouă și le clocește; despre cangur și marsupiale, care-și cresc puii, veniți pe lume într-un stadiu aproape larvar, într-o pungă atașată de organism; despre pasărea Kiwi, care n-are aripi de loc și depune ouă care cîntăresc cît un sferț din greutatea femelei; despre...

— Destul! îl întreruse Radu. Exemplele nu lipsesc. Ele nu fac altceva decît să confirme justetea teoriei selecției și evoluției lumii animale. Infățișarea și obiceiurile acestor specii sînt o consecință a dezvoltării legate de condițiile locului lor de existență.

— Intocmai. Ceea ce vreau eu să demonstrez e faptul că unele dintre aceste animale nu sînt numai urmași ai faunei trecutului, ci și rămășițe. Acest lucru a fost din nou arătat, cu deosebită claritate, la Congresul internațional de zoologie de la Londra, din 1958, unde o serie de savanți, ca sovieticii L. Zenkevici și A. V. Ivanov, ca francezii L. Fage și algerianul F. Bernard, au arătat că în domeniile de cercetare recente, cum sînt fauna abisală și ultraabisală, fauna din nisipuri și cea din apele freatice*, s-au descoperit sute de specii refugiate, care prezintă cele mai curioase adaptări. La acest congres s-au prezentat specii care au dat posibilitatea stabilirii filogeniei** unor grupe de animale, au dus la revizuirea unor clasificări și au pus de acord cercetările paleontologice cu cele zoologice.

— Delta noastră n-are nici faună abisală, și nici suprafețe mari de nisip. Iar Dunărea nu este o apă freatică. Pasărea lui Darvari există, dar imprimată în piatră. Cît despre aceea a lui moș Maxim, dă-mi voie să-i pun la îndoială existența, așa cum pun la îndoială tot ce ne-a povestit bătrînul. Nu pot decît să repet pentru a nu știu cîta oară: moș Maxim este un bătrîn foarte simpatic, dotat cu o imaginație prodigioasă și un narator talentat, dar eu nu cred nici un cuvînt din ce ne-a povestit.

Mircea dădu din umeri și zise:

— Atunci, dă-mi voie să repet și eu ceea ce spuneam cu un ceas în urmă: existența, în Delta noastră, a unei păsări vii care a păstrat numeroase caractere ale strămoșilor ei mezozoici este foarte puțin probabilă. Foarte puțin probabilă, dar nu imposibilă.

Marusia privea cînd la unul, cînd la celălalt, și în ochii ei trecea un licăr în care se deslușea admirația pentru faptul că cei doi studenți cunoșteau atîtea lucruri, noi pentru ea, despre viețuitoarele de astăzi și din trecut ale pămîntului. Și era, în ochii aceștia de peruzele, și o urmă de invidie; pentru că fata, care iubea atît de mult minunata viață a Deltei, unde se născuse și unde crescuse, ar fi vrut să studieze și ea tainele viețuitoarelor ei, să afle, după cum îi spusese lui Radu Balaban la prima lor întîlnire, cum de vede uliul prada de la mii de metri, după ce se orientează păsările migratoare,

* Pînze de apă subterană din care se alimentează izvoarele și fîntînile (n. r.).

** Procesul evoluției formelor organice ori a unui grup de animale sau de plante, de cînd există viață pe pămînt (n. r.).

cum își clădește castorul fortăreața lui subterană și de ce urcă morunul pe Dunăre ca să-și lase icrele...

— Ce multe lucruri știți ! spuse admirativă.

Cei doi studenți izbucniră în ris.

— Nu știm nici un sfert din cite știi tu despre fauna Deltei, o consolă Mircea.

Iar Radu adăugă :

— La toamnă ai să te înscrii la noi la facultate. Într-un an sau doi ai să știi mai mult decît toți colegii tăi la un loc. Fiindcă tu cunoști, practic, o mie de lucruri despre înfățișarea și obiceiurile animalelor din Deltă, pe care ei le vor studia mai mult teoretic.

Fata privi pe fereastră, visătoare.

— Și acum, continuă Radu, cred că e timpul să întocmim planul zilei de miine.

— Care va fi primul obiectiv ? întrebă Mircea. Ghiolul Deli Osman sau Dealul Babiței ?

— Primul obiectiv, zise Radu rar și apăsător, va fi să ne procurăm cele trebuincioase pentru a sta cîteva zile în regiunea ghiolului. Mai mult de jumătate din ziua de astăzi s-a scurs cu drumul. Nu ne putem permite să pierdem atîta vreme.

— Foarte adevărat, aprobă Mircea. M-am gîndit și eu la asta. În cursul vizitei noastre de azi mi-am permis chiar să întocmesc o mică listă, pe care sint sigur că tu și, mai ales, Marusia o veți completa.

Scoase carnetul, cel pe care făcuse diferite notițe în birlogul lui Osman și în timp ce cercetaseră movila calcaroasă pe care locuitorii din Carachioi o numeau Dealul Babiței. Apoi începu să înșire :

— În primul rînd, două pături, un tîrnăcop, o lopată și o rangă. Apoi, două farfurii, cîteva vase de bucătărie de alegerea căroră propun să se ocupe Marusia, conserve, un bidon cu apă și o mașină cu spirt. În sfîrșit, valiza mea, de care refuz categoric să mă despart, deși știu că prietenul meu Radu va insista s-o las la Carachioi.

— Am amendamente și completări, sări acel prieten despre care era vorba.

— Asupra valizei, începu Mircea, nu admit nici o..

— Nu de valiză e vorba. Propun ca inventarul înșirat mai sus să fie completat cu o undiță. O undiță pe care o va minui subsemanatul și care va băga spaima în ciortanii aflați pe o rază mare în jurul așezării noastre de robinsoni.

— Se aprobă, zise Mircea și aruncă o privire cam sceptică prietenului său.

— În legătură cu undița, continuă acesta, propun să nu mai luăm conserve cu noi. În felul acesta vom ușura lotca.

— Am înțeles, făcu celălalt. O să murim de foame.

— De foame, spuse Radu jignit în onoarea lui de pescar, ai să mori numai dacă vei refuza să măninci crapul pe care-l voi prepara după rețeta cunoscută sub denumirea „la proțap“. Și chiar în

cazul acesta, îți rămîne enciclopedia ta, pe care și așa o devorezi toată ziua, precum și apetisantele animale din caietul tău cu scoarțe negre.

Mircea mai vru să adauge ceva, dar Marusia îi făcu un semn discret. Studentul se gîndi o clipă, apoi își pipăi cravata în semn că a înțeles: lotca e mare și cîteva cutii de conserve se pot lesne ascunde...

— Bine, zise tărăgănat, vom lua o undiță, iar conservele le lăsăm în saf.

Cîțitorul să ne ierte că am insistat atîta asupra acelei părți a conversației dintre cei trei „asociați“, care se referea la completarea inventarului expediției cu o undiță. Dar, din desfășurarea ulterioară a întîmplărilor de la ghiolul Deli Osman, se va vedea că undița aceasta a jucat un rol de seamă.

Fiindcă dacă n-ar fi fost undița și dacă Radu n-ar fi prins totuși — după multe eforturi și ore întregi de zadarnică așteptare — un pește, ce-i drept de dimensiuni modeste, în sfîrșit, dacă n-ar fi insistat să-l prepare „la proțap“, după cum învățase de la experimentatul povestitor și pescar moș Maxim, atunci cei doi tineri n-ar fi ajuns niciodată să... Dar aceasta este o altă întîmplare care s-a produs mai tîrziu, în a doua zi a expediției de la ghiolul Deli Osman. Cîrînd vom ajunge și aici.

Pînă atunci, să ne întoarcem la consfătuirea celor trei tineri, consfătuire ce are drept scop, după cum am văzut, întocmirea unui plan pentru expediția ce urmau s-o întreprindă în regiunea ghiolului și a Dealului Babiței.

— Acest inventar, zise Radu, precum și lotca, trebuie să le procure prietena și asociata noastră Marusia.

— Foarte adevărat, întări Mircea. În calitatea ei de cetățeană locuitoare a Carachioiului, e singura în măsură s-o facă.

Fata luă lista din mîna studentului și o studie o vreme. Apoi remarcă:

— Nu e o problemă prea grea. Dar cum o să facem cu lotca? Sîntem în plin sezon de pescuit și o să fie greu să obținem o luntre pentru cîteva zile.

Radu puse mîna pe umărul Marusiei:

— Scumpă asociată, spuse pe un ton solemn. Aceasta este misiunea de onoare pe care ți-o încredințăm. De felul în care te vei achita de ea depinde o descoperire epocală în domeniul științei. Procură-ne o lotcă și vei binemerita de la paleontologie.

Izbucniră toți trei în ris. Apoi redeveniră serioși și se gîndiră o vreme.

— Eu, zise Mircea pipăindu-și cravata, nu cred că toate lotcile din Carachioi pleacă în zori spre harmane. Dacă s-ar fi întîmplat asta, n-am fi găsit azi dimineață pe moș Maxim să ne ducă.

— Moș Maxim, zise Marusia, e bătrîn și nu mai pescuiește decît pentru plăcerea lui. Are pensie acum.

— Cu lotca lui, cine pescuiește?

Fata șovăi. Apoi spuse gînditoare :

— Nimeni, N-are copii.

— Dacă ne-am adresa tot lui...

— Inutil. Ar insista să meargă cu voi și...

— Și ne-ar ucide cu poveștile sale, făcu Radu apucîndu-se cu miinile de cap.

— Nu e numai asta, zise Marusia. Dar cred că ar refuza să rămînă noaptea la ghiolul Deli Osman.

— Dihania? întrebă Radu batjocoritor.

— Poate și asta. Dar, în orice caz, nu putem cere unui bătrîn de aproape șaptezeci de ani să petreacă noaptea în sălbăticia aceea.

— În același timp, interveni Mircea, nici nu putem rămîne fără lotcă acolo. Va trebui să facem nenumărate drumuri între insulă și Dealul Babeiei.

— Da, zise fata gînditoare.

Din nou tăcură o vreme. Pe urmă, Radu spuse cu glas mîeros :

— Lui moș Maxim i-a dispărut într-o noapte lotca.

— Cînd? întrebă Marusia mirată. Nu-mi amintesc să fi auzit una ca asta.

— Nici nu erai născută, zise Mircea pipăindu-și cravata și privind incurcat într-o parte. Asta s-a întîmplat în noaptea de 28 spre 29 august 1916. Amănuntul acesta am uitat să-l menționez cînd ți-am povestit de vizita atît de misterioasă a lui Darvari din noaptea de-clarării războiului.

— Misterioasă și... ipotetică, adăugă Radu.

— Ipotetică sau nu, făcu Mircea cu încăpăținare, lotca a dispărut.

Tăcură iarăși, pînă ce Mircea nu se mai putu stăpîni și zise :

— Darvari, în noaptea aceea, a luat lotca pentru a se duce la ghiolul Deli Osman.

Iar Radu adăugă :

— Precedentul a fost deci creat.

Marusia înțelese. În seara aceea, după ce procură obiectele înscrise pe lista lui Mircea — la care adăugă un felinar de vînt și un cozonac din ouă de lișiță —, fata cu ochii de peruzele își îndeplinea misiunea incredințată...

A doua zi de dimineață, moș Maxim se sculă din somn și vru s-o pornească pe sahală, către un prieten de-al său ce locuia la un zăvod apropiat și cu care avea sămință de vorbă. Dar lotca, ia-o de unde nu-i. În schimb, de parul priponului era agățat un bilet care începea cu cuvintele „Mult stimăte tovarășe Maxim“ și se termina cu semnăturile : Radu Balaban și Mircea Vornicu.

Bătrînelui, care învățase abia de curînd să scrie și să citească, îi trebui o jumătate de ceas ca să descifreze biletul. Îi plăcu foarte mult mai ales începutul. „Sînt dați naibii tinerii ăștia“ — vorbi către sine însuși.

Dar, sub mustața îngălbenită de tutun, se ghicea un zîmbet abia mijit,

Neavind ce face, moș Maxim porni către centrul satului, cu speranța că va înlocui pe prietenul din zăvodul apropiat cu vreun alt ascultător al povestirilor sale. „Auzi” — spunea tot timpul. „Mult stimată tovarășe Maxim! Sint dași naibii...”

Marusia, care pindea din depărtare mersul mîndru al bătrînelului pescar, răsufală ușurată...

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

unde vedem că Radu Balaban reușește totuși să prindă un pește, iar Mircea Vornicu face și el o interesantă descoperire

Cei doi prieteni ajunseră la ghiolul Deli Osman abia la prînz. Visliseră cu rîndul, dar n-aveau obișnuința îndelungată și nici ritmul lui moș Maxim.

Radu era furios :

— Valiza ta cîntărește mai mult ca toate celelalte obiecte la un loc.

— Ieri, moș Maxim nici n-a băgat de seamă că în lotcă se afla ceva...

Mircea era mult mai calm, dar și pe el îl usturau palmele din cauza vislîtilui și cînd ajunseră, în sfîrșit, la insula de pe ghiol, era aproape la capătul puterilor.

Văzînd acea întindere aridă de uscat, cu ridicătura ei ca o coașă, Radu uită de supărare și scoase un chiot de bucurie.

— Iată-ți insula ! Putem începe jocul nostru de-a robinsonii !

Cînd acostară, se purtă întocmai cum se purtase și în cursul zilei trecute : se trînti pe mal și strigă :

— Mi-e foame ! Apoi adăugă. Sint prea obosit să merg la pescuit.

— Ai șters conservele din inventar, zise Mircea sec.

— Astăzi ne vom mulțumi cu deliciosul cozonac din ouă de lișiță, pe care Marusia a avut grijă să-l adauge la inventarul de care vorbeai.

Mîncară deci jumătate din cozonac și — după o oră de odihnă — transportară „inventarul” în birlogul lui Deli Osman. Așternură păturile pe culcușurile cu iarbă de mare, atîrnară felinarul de un cui ruginit, deși acesta din urmă nu prea inspira încredere, și adăpostiră vasele și tacimurile cît putură de bine, sub un fel de poliță săpată în lutul galben al pereților acoperiți cu rogojiși putrede.

După ce terminară, Radu privi încăperea și spuse, cu o veselie cam slîbită :

— Nu prea seamănă cu cabina de lux a unui yaht în croazieră de plăcere. Dar dacă găsim calcarul cu pasărea noastră, viziuna asta îmi va părea cel mai fastuos palat.

După ce mai zăboviră cîteva minute privindu-și locuința în care urmau să stea mai multe zile, luară tirnăcopul, lopata și ranga, trecînd apoi cu lotca pe malul unde se afla Dealul Babiței.

Ajunși la movilă, lăsară uneltele jos și se învîrtiră vreun ceas prin împrejurimi, căutînd... nici ei nu prea știau ce. Li se părea însă absurd să înceapă săpături într-un loc oarecare, cînd în fața lor se întindea un teren de sute de hectare, de aceeași formație geologică, unde fiecare petic de pămînt ar fi putut ascunde prețioasa descoperire a lui Șerban Darvari.

Intr-un tîrziu, Mircea apucă tîrnăcopul:

— Cred că o să începem cu movila propriu-zisă. Versantul răsăritean mi se pare mai abrupt.

Și înfipse unealta cu sete.

Radu dădu din umeri. Se vedea, din atîludinea lui, că nu e prea convins de faptul că se aflau pe drumul cel bun. Dar, în definitiv, de ce n-ar fi versantul răsăritean?..

Lucrarea vreo două ceasuri, pînă dădura de o placă nețedă, calcaroasă. O curățară de mușchi și de pămînt, minuiînd lopata cu deosebită grijă, pentru a nu zgîria piatra. Pînă la urmă, o dezgropară toată, ba chiar o clintiră din loc cu ranga, treabă care îi costă eforturi serioase. „Descoperirea“ se dovedî însă a fi o piatră ca toate pietrele, un calcar care prezenta, ce-i drept, unele cochilii de cefalopode, dar nici urmă de pasăre...

— Bună cel mult pentru o temelie de dispensar, decretă Radu și aruncă ranga, ștergîndu-se de sudoare.

Apoi apucă o piatră și o azvirli după o pasăre cenușie, cu coada dreptunghiulară și ochii încercuiți cu roșu, care de cîtva timp se așezase pe virful movilei și se holba, batjocoritor parcă, la ei.

— E caraghios să te gîndești că vom găsi impresiunea-lito a lui Darvari după două ore de lucru, îl consolă Mircea. Prima virtute care se cere unui cercetător științific e răbdarea...

— Mi-e foame, zise Radu și se uită dintr-o parte la colegul său.

— Mda! făcu acesta. Cozonacul e foarte bun, dar nu satură.

Își pipăi cravata și adăugă:

— Chiar cînd e făcut de frumoasa Marusia Martiniuc.

— Mă duc să pescuiesc, urmă Radu. În timp ce eu voi trudi pentru asigurarea cinei noastre, tu poți continua nobila îndeletnicire care ne-a adus pe aceste meleaguri. Asta se cheamă diviziunea muncii.

— Mda! făcu iar Mircea. Diviziunea muncii...

— Peste două ceasuri vin să te iau de pe mal. Îți voi pregăti o cină cum n-ai mai mîncat vreodată.

— Mda! răspunse celălalt monosilabic și sceptic.

— Păziți-vă, ciortani! urlă Radu și dispăru în pas alergător în direcția lacului.

Prietenul vajnicului pescar oftă, apucă tîrnăcopul, și porni spre versantul apusean al movilei. După două ceasuri, cînd soarele se apropiase de orizont înroșind marginile alburii ale norilor și anunțînd apropierea apusului, Mircea se îndreptă spre ghiol. Trebui să aștepte aproape încă un ceas pînă apăru Radu.

— Ai prins ceva? îi strigă Mircea de departe.

Radu era foarte vesel:

— Ciortanii au prins de veste că mă aflu prin cartier și s-au ascuns cu toții. Miine însă, le arăt eu lor!

Lotca era, într-adevăr, goală. Numai prin colțuri strălucea cite un solz, detașându-se din negreala catranului, iar deasupra plutea un vag miros de pește. Dar acestea erau semne ale activității adevăratului proprietar al lotcii, nu a celor care o „împrumutaseră“. Mircea nu mai spuse nimic și văsliră spre insulă.

— În definitiv, făcu Radu, cozonacul din ouă de lișiță e foarte hrănitor.

Începuse să se întunece. Aprinseră felinarul și mîncară așezați pe pietrele de la intrarea în vizuină.

— Dacă am avea și lapte de capră..., zise Radu privind visător cerul întunecat pe care apăruse luceafărul de seară.

Mai mestecă o vreme, înghiți dumaticatul și adăugă, privind către aceeași stea cu reflexe roșiatice :

— Știi... conservele acelea... poate că ar fi trebuit totuși să...

Mircea oîță, apoi se sculă și se duse la lotcă, de unde se întoarse cu o cutie de conserve.

— Marinată de nisefru, citi Radu pe banda colorată ce înconjura cutia și se grăbi să scoată briceagul...

O jumătate de oră mai tîrziu erau întinși pe culcușurile din iarbă de mare.

— Știi la ce mă gîndesc ? întrebă Mircea. La faptul că pe locul unde ne odihnim acum au dormit, în ultima sută de ani, trei oameni care joacă un rol destul de însemnat în toată afacerea asta cu „pasărea de piatră“.

Radu mormăi ceva neînțeles.

— Da, continuă Mircea, mai întii haiducul acela turc, care a și construit bordeiul, pe urmă Șerban Darvari și, în sfîrșit, baba Paraschiva.

— Cu noi doi fac cinci, mormăi Radu pe jumătate adormit.

Mircea tăcu citva timp, pe urmă zise, pe neașteptate :

— Dacă pasărea cea monstruoasă a lui moș Maxim ar apărea acum...

— Vax ! șopti celălalt și adormi imediat.

A doua zi, cei doi prietenj se sculară devreme și lucrară citeva ceasuri bune pînă la prinz. Săpară întii pe versantul apusean, acolo unde Mircea începuse încă din după-amiaza zilei precedente, apoi ocoliră înspre nord-vest, în dreptul părții unde răspundea japsa în ghiol, pe urmă se ridicară chiar în viriul movilei, unde îi prinse soarele fierbinte de amiază.

— Nu mai merge așa, zise într-un tîrziu Radu. Facem treabă fără cap. Am acoperit cu pămîntul scos suprafețele încă nesăpate.

— Și ce propui ? făcu Mircea iritat. Să instalăm o bandă transportoare ? Te crezi pe un mare șantier mecanizat ? La toate astea ar fi trebuit să ne așteptăm încă de cînd am plecat din București.

Ștergîndu-se de sudoare, Radu își trase bascul pe ochi și privi în depărtare, rezemat de tîrnăcop.

— De unde știm, zise, că „pasărea de piatră“ a lui Darvari se află aici, pe lingă Dealul Babiței ? Oare citeva cochilii de amoniți pot constitui un indiciu ?

— Un indiciu, da. Dar în nici un caz o certitudine. Fapt e că *n-avem altă alegere.*

Radu lăsă tirnăcopul să cadă și, privind spre soarele care îi săgeța nemilos cu razele sale fierbinți, zise :

— Mă duc să prind ciortanii pentru dejun.

Spunea asta cu atîta naturalitate ca și cînd ar fi vorba de o sarcină ce-i revine de drept ; o spunea de parcă pînă acum prinsese de nenumărate ori diferite cantități de pește ce servise la prepararea fiecărei mese.

Auzindu-l, Mircea se posomori. Nu spuse nimic, dar pe fața lui se citea mîhnirea. Radu îi puse mîna pe umăr și, uitîndu-se drept în ochii lui, zise :

— Nu fi supărat. Trebuie să mă înțelegi. Prinsul peștelui nu mai e pentru mine o chestiune de alimentație, ci una de onoare. Dacă nici de data aceasta nu prind nimic, îți promit că, de azi înainte, mă voi mulțumi să pescuiesc cîte o cutie cu marinată de nișetru din lotca noastră.

Pînă să-i răspundă Mircea ceva, dispăruse printre buruienile și bolovanii cu care era presărat drumul ce ducea spre ghiol.

Un ceas mai tîrziu, Mircea, care venise să aștepte pe malul ghiolului, zări lotca apărînd pe după un cot al japei și pe prietenul său visînd foarte grăbit. Cînd își văzu prietenul așteptînd pe mal, vajnicul pescar scoase cîteva chiote și începu să agite o lopată.

— Ce s-a întîmplat ? îl întrebă Mircea. Te-ai întîlnit cu „pasărea de piatră“ ?

— Am prins un pește ! urlă Radu. Am prins o frumusețe de pește !

Și, într-adevăr, cînd ajunse la mal, Mircea văzu că prietenul său nu mînșea ; numai că expresia „frumusețe de pește“ nu era tocmai nimerită și destul de exagerată pentru ciortanul de-o palmă pe care Radu îl ținea triumfător de coadă și care-și holba un ochi rece, lăptos către cel care-l prinsese.

Cu toate acestea, Mircea lăudă foarte mult talentul de pescar al prietenului său. Spera că, în felul acesta, Radu va socoti lichidată „chestiunea de onoare“, mulțumindu-se cu peștele din conserve și părăsind undița în favoarea altor unelte, cum ar fi tirnăcopul și lopata.

De altfel, în timp ce stătea pe malul ghiolului așteptîndu-și colegul pescar, Mircea luase hotărîrea ca în noaptea aceea să iure cirli-gul undiței și să-l arunce într-un loc unde ghiolul e mai adînc...

Din clipa cînd Radu prinsese „frumusețea de pește“, norocul păru să suridă celor doi prieteni. Soarele, pînă atunci torid, păru să-și domolească fierbințeala razelor, sub acțiunea unui vînt ușor și proaspăt, care adia dinspre mare, de unde apărură și cîțiva nori albaștrui.

Cum ajunseră pe insulă, Radu începu să desfășoare o activitate febrilă. Cu briceagul curăță peștele de solzi, așa cum văzuse la moș Maxim. Nu se gîndi nici o clipă că hătrirul prinsese doi crapii mari

și că ciortanul este, de obicei, supus altui tratament. Apoi luă o trestie, infipse peștele în ea și se apucă să adune papură uscată pentru foc.

Încercă întâi să sape o groapă, în fața colibei, unde să ferească focul de vântul care se întefise. Dar pământul era uscat și pietros, iar tirnăcopul și celelalte unelte rămăseseră la Dealul Babiței. Atunci căută două pietre mari. Cu mare greutate găsi doar una care să fie potrivită acestui scop.

Mormăind și bolborosind într-una, intră în colibă, și cu briceagul începu să desprindă unul dintre bolovanii înfipti, în chip de pardoseală, în pământul de pe jos. Nu reuși. Trecu mai departe și încercă alt bolovan, cu același rezultat. În sfârșit, găsi unul care părea prins mai slab și începu să-l desprindă, săpînd în jurul lui cu briceagul.

— Deteriorezi parchetul, remarcă Mircea, care de o jumătate de ceas supraveghea activitatea prietenului său, rezemat de intrarea în vizuină și cu gândul la delicioasa marinată de nisetru aflatoare în cutiile din lotcă.

— Bolovanul are un semn! îi strigă Radu peste umăr, arătîndu-i o săgeată care apăruse de sub murdăria care acoperea piatra.

În sfârșit, reuși să desprindă bolovanul, care se dovedi a fi mai mare decît arăta la început, dar nu prea greu, și-l transportă pînă la locul din fața vizuinei, pe care-l alesese pentru prepararea peștelui „la proțap“. Într-o clipă focul fu aprins, și tînărul, tușînd și lăcrimînd — din cauza fumului abundent produs de papură și răspîndit de vînt —, dar totuși fericit, începu să răsucescă trestia în toate părțile.

— Ai să-ți lingi buzele, bătrîne, strigă către Mircea, care rămăsesese în colibă privind cu tristețe gaura întunecată care se căscase, în podea, pe locul unde Radu scosese bolovanul.

Drept orice răspuns, Radu auzi un strigăt de uimire, urmat de o chemare precipitată. Se repezi în vizuină și-și găsi prietenul îngenucheat în fața găurii făcute prin scoaterea bolovanului. În mină ținea un obiect pe care Radu îl apucă imediat și începu să-l examineze:

— Un pistol! strigă. Un pistol foarte vechi.

Încercă să ștergă rugina de pe prăselele lungi ale armei și reuși să distingă, în dreptul cocoșului, niște litere turcești, încrustate în metalul înnegrit.

— E pistolul lui Deli Osman!

— Da, iar acesta este hangerul lui, zise Mircea, care între timp mai scosese din ascunzătoare un pumnal lung, cu lama îndoită ca o seceră și prăsele de fildeș galben.

Radu apucă și pumnalul, examinîndu-l cu atenție. Apoi șterse lama de pantaloni.

— N-a ruginit, zise. Parcă n-ar sta de un veac în ascunzătoare. Mircea se înfioră:

— Din cite mi-ai povestit, lama asta a fost adesea plină de singele poteraşilor trimişi de sultan şi al negustorilor din Babadag şi Hamangia.

Tăcură cîtva timp. Apoi Radu spuse vesel:

— Chiar dacă nu găsim „pasărea de piatră“, ceva am izbutit totuşi să descoperim în expediţia noastră. Acum înţeleg ce semnificaţie avea săgeata de pe bolovan.

Celălalt nu răspunse, ocupat să aprindă felinarul. Lipsa unei ferestre făcea ca în vizuina lui Deli Osman să fie semiîntuneric chiar ziua în amiaza mare.

Radu remarcă faptul că prietenul său reuşi să aprindă felinarul destul de repede, deşi degetele îi cam tremurau.

— Pentru ce îţi trebuie lumină ? îl întrebă.

— Ai să vezi numaidecît, răspunse Mircea şi introduse, cu atenţie, felinarul în ascunzătoarea din podea, unde găsiseră armele haiducului.

După ce cercetă cu atenţie ascunzătoarea, invîrtind felinarul de-a lungul pereţilor ei, îl scoase şi se întinse pe burtă, virînd mina, pînă la umăr, înăuntru.

Scoase un obiect care, la prima privire, semăna cu o pernă zdrenţuită. Deslăcu postavul de deasupra, care se dovedi a fi un briu găurit şi putred. În faţa celor doi tineri apăru un caiet cu coperţile îndoite, jilav, îngălbenit de vreme şi cu multe file rupte şi roase pe jumătate. Mircea îl deschise şi citi cu voce tare însemnarea de pe prima pagină :

„A se remite acest caiet domnului profesor George Antim, la Muzeul de zoologie din Bucureşti.

Şerban Darvari, 30 august 1916“.

Cei doi tineri se priviră muşi de uimire.

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

unde se vorbeşte despre Dontoptyx darvari şi despre o seamă de înfîmplări ciudate petrecute între 28 şi 30 august 1916

Radu reuşi cel dintîi să-şi descleşteze gura :

— Ce caută însemnările lui Şerban Darvari în ascunzătoarea lui Deli Osman ?

Mircea dădu din umeri. Mai citi o dată textul primei pagini.

— E datat, spuse, 30 august 1916. Cu alte cuvinte, Şerban Darvari n-a pierit în naufragiul lui „Northern Star“.

— Nu. Cînd ne vom întoarce la Carachioi am să-i cer scuze lui moş Maxim. Acum sînt pe deplin convins că Darvari l-a vizitat în seara declarării războiului, la 28 august 1916.

— George Antim, făcu Mircea gînditor, a murit de mulți ani. Cred că ne comitem nici o indiscreție dacă citim însemnările care-i sînt adresate. Poate că... vreau să spun că...

— Da, zise Radu, știi ce vrei să spui. Poate că aflăm unde se află calcarul litografic, „pasărea de piatră“.

Mircea nu mai spuse nimic și întoarse prima filă a caietului. Hirtia, jilavă, se rupea între degete. Unele foi erau lipite între ele, altele erau șterse aproape complet. Tînărul apropie felinarul și începu să citească :

„Mă adresez dumitale, domnule Antim, din două motive : mai întii, fiindcă ești naturalist și poate vei reuși să dai o explicație întîmplărilor ciudate prin care am trecut în ultimele ore și să descifrezi enigma care înconjoară «pasărea de piatră», și în al doilea rînd, fiindcă mă simt dator față de dumneata pentru faptul că, minat de dorința de cîștig, am refuzat să destăinuiesc locul unde se află impresiunea-lito a păsării mezozoice pe care am descoperit-o.

Sînt foarte greu rănit și cred că nu mai am mult de trăit. Nu știu nici dacă voi mai apuca dimineața de miine. Menționez aceasta fiindcă ceea ce voi arăta mai departe îți va părea poate prea fantastic ca să fie real. Vreau să fii convins că totul e adevărat. Am mințit de multe ori în viață și am făcut și fapte mai urîte. Dar acum, totul se schimbă. Un om care nu mai are decît cîteva ore de trăit nu...”

Mircea apropie felinarul și se aplecă mai mult asupra caietului.

— Mai departe nu se poate descifra, zise cu regret. Scrisul s-a șters.

— Vezi filele următoare ! îl îndemnă Radu, care ascultase țînîndu-și răsufierea.

Cu infinite precauții, Mircea întoarse încă o foaie. Apoi citi :

„...m-am înțeles, așadar, cu căpitanul Nathaniel King de pe «Northern Star» să ne întîlnim în dimineața zilei de 29 august, într-un punct izolat de pe plaja de la sud de Sfintu Gheorghe. Vasul urma să acosteze în larg, iar căpitanul King să-mi trimită la mal o șalupă cu șase marinari, care urmau să transporte calcarul pe «Northern Star». În felul acesta, domnii de la «British Museum» ar fi fost mulțumiți și aș fi încasat banii imediat.

Transportul nu prezenta dificultăți prea mari. De pe malul mării și pînă la marginea răsăriteană a grindului Dealul Babiței, unde se află calcarul, nu sînt decît două ceasuri de drum. Piatra măsoară cam patru metri în lungime, e destul de subțire și nu cred să aibă mai mult de trei sute de kilograme. Iar căpitanul King avea marinari voinici...”

Tînărul se oprî din nou.

— Nu se mai vede, spuse dezamăgit.

— Nu mai pierde vremea ! il zori Radu. Treci la altă filă !
Mircea încercă să întoarcă foaia, dar aceasta se lipise de cea următoare. Vru să le despartă și reuși numai să le rupă la un colț. Atunci renunță și sări la fila a patra :

„...faptul că am găsit comoara haiducului a însemnat pierzania mea. Erau aici, în afară de un pistol, un hanger și un brîu turcesc, câteva pungii cu icosari și mahmudele de aur, două salbe, mai mulți cercei cu perle, precum și câteva inele, brățări și alte podoabe. Mi-am făcut socoteala că valorau cam tot pe atîta cît urma să iau pentru calcarul cu impresiunea păsării jurasice lată-mă deci de două ori bogat !

M-am hotărît ca, atunci cînd marinarii căpitanului King vor veni să ridice calcarul, să mă reped pînă la insulă, să iau galbenii și podoabele din ascunzătoarea lor, aducîndu-și cu mine pe «Northern Star».

La început, toate s-au petrecut așa cum...”

— Sînt cîteva rînduri șterse, spuse Mircea.

— Treci mai departe, il îndemnă celălalt. Totul e să aflăm esențialul.

„...dar n-am găsit la locul de întîlnire nici urmă de șalupă. Rătăcind pe plajă, am întîlnit trei marinari de pe «Northern Star», între care șeful de echipaj Sam Butler. Astfel am aflat că vasul s-a ciocnit de o mină în largul coastei, că în naufragiu a pierit aproape întreg echipajul, inclusiv căpitanul Nathaniel King, și că sînt singurii supraviețuitori.

Le-am propus să vină cu mine să luăm calcarul. Voiam să-l transport pînă la Sfîntu Gheorghe și să caut acolo un vas cu care să plec mai departe. Dar Sam Butler mi-a ris în nas.

Atunci i-am povestit despre comoara lui Deli Osman, i-am promis jumătate din podoabele aflate acolo, plata urmînd să se facă la sosirea noastră în Anglia. A acceptat. Am plecat imediat spre...”

— Mai departe, il zori Radu pe prietenul său.

— Pe fila următoare nu se pot distinge decît cuvinte izolate. Mi se par fără nici o noimă. Poate înțelegi tu ceva.

Și Mircea citi :

„...la amiază... calcarul... Sam But... banii haiducului... amenințarea... m-a atacat...”

— Lasă asta ! făcu Radu nerăbdător. Cu șaradele de pe fila aceasta o să avem tot timpul să ne ocupăm. Acum citește mai departe. Mircea se conformă :

„...durere fulgerătoare la umăr. Înainte de a-mi pierde cunoștința, mai avui vreme să văd cum Sam Butler și ceilalți doi se urcă în lotca pe care o luasem de la Carachioi și încep

să vislească spre Jașă. Numai unul dintre ei vislea, iar ceilalți numărau galbenii lui Osman, pe care mi-i furaseră, tilharii.

Cînd m-am trezit era aproape seara. Rana mă durea. Era adîncă. Mi-am rupt cămașa și m-am bandajat cum am putut. Am pierdut mult sînge și sint slăbit.

Din comoara haiducului Osman au rămas numai pistolul ruginit, briul și hangerul cu care Sam Butler, acest tilhar, mă rănise în piept.

Sint singur, la depărtare de cîteva ceasuri de orice așezare omenească, fără lotcă, fără hrană. Abia am reușit să mă tirăsesc pînă la mal, ca să ud fișiile de cămașa cu care mi-am bandajat rana. Apa ghiolului e murdară, plină de mil și de microbi. Rana se va infecta; dar acum, asta nu mai are importanță...”

— Mai departe, îl zori Radu pe Mircea, care se oprise din nou. Citește mai departe. Nu pierde vremea de descifratul rîndurilor șterse. Pentru asta, o să avem destul timp mai tîrziu.

Mircea întoarse pagina și continuă :

„...am văzut-o pentru prima oară aseară, cînd m-am trezit din leșin. Eram pe malul ghiolului. Mîna stîngă nici n-o mai simțeam. Cred că cangrenase. M-a trezit un țipăt strident, un fel de gîrîit care se sfîrșea într-un vaiet lung. Am ridicat capul și am văzut-o : o pasăre uriașă, cu zbor greoi și coadă lungă, care aproape că atîngea suprafața apei. Am recunoscut-o numai de cît : era pasărea jurasică imprimată pe calcarul de la Dealul Babeței, pasărea pe care eu am numit-o *Dontopteryx darvari*.

Cînd a țipat a doua oară i-am văzut și dinții de șopîrlă uriași, înfiți în maxilarele puternice. În timpul zborului, coada, cu pene, se răsucea ca și aceea a unui șarpe.

Știu, nu mă crezi, stimate domnule Antîm. Ce să caute o pasăre jurasică, dispărută de peste o sută de milioane de ani, la ghiolul Deli Osman, în 1916? E absurd, nu? Drept să-ți spun, nici mie nu mi-a venit a crede ochilor.

Mi-am spus mai întîi că visez, că e un coșmar. Apoi, am pus cele văzute pe seama slăbiciunii mele cauzate de rană, de febra pe care o aveam. Dar, te asigur, domnule Antîm, că nu mi-am pierdut nici o clipă uzul rațiunii. Iar confirmarea a venit destul de curînd, cînd...”

Văzînd că prietenul său se oprește din nou, Radu avu un gest de nerăbdare.

— Dă-mi mie caietul, zise. Am să citesc eu.

Luă caietul, apropie felinarul și, după ce întoarse pagina, începu :

„...vedeam lotca, dar n-aveam putere să mă ridic sau să strig. Era în dreptul salciei de pe malul răsăritean al ghiolului, singurul copac care crește prin împrejurimi. O mogîldeață se tot agita în luntre.

Pină la urmă, cu prețul unor eforturi supraomenești, am reușit să mă ridic în genunchi și să strig de câteva ori.

Mogildeața din luntre, care se dovedea a fi baba Paraschiva, o doftoroaie de la Carachioi, se întoarse spre mine și începu să-și agite miinile ciolănoase.

Îmi adunai puterile și-i strigai că sint rănit, că o rog să vină pe insulă, să mă ajute. Mă gîndeam că poate nu e prea tîrziu și pînă seara ajung să dau de vreun medic care să mă opereze.

Baba s-a purtat de parcă era atinsă de demență. «Te a rănit pasărea de piatră!» — îmi strigă și se porni pe țopăit. «Pasărea mea de piatră!» și hohotea sinistru.

Am rugat-o încă o dată să vină să mă ia. I-am explicat că lotca mi s-a furat, că n-am putere să fac nici o mișcare, că mi-a înțepenit mîna stîngă și o să fie probabil nevoie s-o amputeze. Baba s-a apropiat pînă la cîțiva metri de mal și — cu obrazul radiind de bucurie — mi-a strigat: «E pasărea mea. Eu i-am dat viață. Eu o hrănesc. Uite, i-am adus un miel. Îi place singele».

Mi-am dat seama că înnebunise, că pentru mine a dispărut și acea slabă șansă de scăpare pe care o aveam dacă aș fi rezistat cele câteva ceasuri pînă ajungeam la un chirurg. M-am lăsat să cad din nou pe mal, răcorindu-mi fruntea în nămolul rece.

Vrăjitoarea se depărta cu lovituri mari de lopată. «E pasărea mea!» — continua să strige. «Eu am scos oul, de aici, de sub salcie, din nămol. E pasărea mea! Îi place singele. O să te mănînce». După fiecare frază hohotea sinistru, și risul ei semăna cu cîriiul strident al acelei păsări...“

Radu mai încercă să descifreze cite un cuvînt ce se distingea pe pagină, dar trebui să renunțe la această treabă dificilă și în care nu prea avu succes. Se vedea limpede că Darvarji scrisese aceste rînduri într-o stare de mare slăbiciune, după cum o vedeau și urmele pe alocuri slabe și tremurînde ale creionului; iar în cei aproape cincizeci de ani cit zăcuse caietul în ascunzătoarea tilharului, umezeala ștersese multe pasaje și chiar pagini întregi.

— Urmează un pasaj foarte scurt, zise Radu. Restul, pînă în josul paginii, e șters.

„...s-a repezit asupra babei și a început s-o lovească în cap, cu ciocul, încercînd s-o muște. Baba s-a apărut cu lopata și a reușit chiar să aplice o lovitură păsării, care s-a prăbușit — cu un țipăt ascuțit care mi-a înghețat singele în vine — la marginea ghiolului, împroșcînd nămol în toate părțile.

Bătrîna vrăjitoare a început să se tînguască de parcă pierduse pe cineva la care ținea nespuse de mult, vreo prietenă sau vreo rudă dragă. A vislit iute spre locul unde căzuse pasărea, dar aceasta dispăruse, înghițită de nămol.

Așa a murit ultimul *Dontopteryx darvari*. Dar, e oare ultimul ?..“

Studentul răstoi mai departe caietul, dar pînă la ultima filă scrisul nu se putea descifra. Doar cuvinte izolate, care li se părură fără nici un înțeles :

„...baba... pierdut sînge... caietul... pînă miine... Deli Os... păsării...“

Ultima pagină a însemnărilor lui Șerban Darvari, oarecum mai apărută de umezeală datorită coperții groase, pinzate, era scrisă destul de clar. Radu citi :

„...acesta fiind singurul motiv care m-a îndemnat să-mi folosesc ultimele puteri pentru a scrie. Încă o dată, vă rog să mă credeți, domnule Antim, că cele relatate în aceste însemnări ce vi le adresez nu sînt închipuiri ale imaginației, ale creierului meu înfierbîntat de boală, ci fapte reale, trăite de mine cu intensitate, în ultimele ceasuri ce le mai aveam de trăit. Părerea mea este că sînteți singurul în măsură să descifrați misterul care plutește în jurul acestor întîmplări atît de ciudate

Ma simt foarte vinovat față de dumneavoastră și încerc să refac în ultima clipă, purtarea mea, pentru care nu găsesc un calificativ destul de aspru. Impresiunea-lito a *Dontopteryxului* (numele îmi aparține, dumneavoastră veți găsi, fără îndoială, unul mai potrivit) se află la aproximativ o sută de pași de movila cunoscută sub denumirea Dealul Babeței, în direcția est-nord-est. Acolo s-a format un masiv de acaustobiolite*, unde — probabil de curînd — s-a produs o lunecare, dezvăluind o rocă organogenă calcaroasă ce prezintă impresiunea *Dontopteryxului*.

La ultima mea vizită am acoperit calcarul litografic cu stuf uscat, spre a-l feri mai mult de intemperii decît de priviri indiscrete, deoarece foarte rar se abate cineva pe aici.

Mai am foarte puțin de trăit, domnule Antim. Am să ascund caietul acolo unde am găsit armele și prada lui Deli Osman. Aici vor fi mai bine păstrate și așa cum am descoperit eu ascunzătoarea, probabil că o vor face și alții, care vor veni după mine. Voi pune un semn pe piatră, ca să fie mai lesne de găsit.

Acum, în pragul morții, îi rog pe toți cei față de care am greșit, și îndeosebi pe dumneavoastră, să mă ierte.

Adio, domnule Antim.

Șerban Darvari“

* Roci de origine organică, care n-au proprietatea de a arde. Ele iau naștere prin acumularea părților minerale din corpul plantelor și al animalelor (n. r.).

Cei doi prieteni tăcură multă vreme, îngindurați.

— Nu ne mai rămîne, zise într-un tirziu Mircea, decît să scoatem stuful uscat de pe calcarul cu Dontoptyeryx.

— Dontoptyeryx darvari, îl completă Radu. Cred că Șerban Darvari și-a răscumpărat în bună parte păcatele și că pasărea trebuie să poarte numele lui.

— Da. Ai dreptate. Cel care-și petrece ultimele clipe pe care le are de trăit ca să însemne și să transmită urmașilor observațiile sale este un adevărat om de știință. Arivismul și lăcomia de bani sînt trăsături specifice societății în care a trăit și a fost educat Darvari. Din fericiire, pe vremea aceea au fost și oameni de știință ca George Antim și Anton Racotă.

— ...Care au lăsat vrednici urmași, zise Mircea, și cînd spun asta, mă gîndesc la dascălii noștri și în special la profesorul Victor Murgu. Dacă ești de acord, îi vom propune amîndoi ca pasărea de pe calcarul de la Dealul Babei să intre în paleontologie sub numele de Dontoptyeryx darvari.

— De acord, admise Radu și strînse mina prietenului său. Cu alit mai mult cu cît Șerban Darvari este adevăratul descoperitor al fosilei. Nu cred că profesorul Murgu ne va refuza, căci sîntem, orișicît, descoperitorii... secunzi ai păsării.

— Ai răbdare ! zîmbi Mircea, că n-am găsit-o încă.

— Atunci, la drum !

Tinerii ieșiră din coliba lui Deli Osman cu gîndul să se îndrepte spre locă, pentru a traversa ghiolul.

În fața intrării, vîntul le zbură în obraz cenușa papurii, care arsese toată. În mijlocul spuței care mai fumegea, era peștișorul prins de Radu, complet innegrit. De trestia care închipuia „proșapul“, nici urmă. Se mistuise în foc o dată cu papura.

— Ai lăsat peștele pe foc, își necăji Mircea prietenul.

Acesta era foarte abătut.

— Strigătul tău neașteptat, zise, cînd ai găsit ascunzătoarea haiducului, e de vină. Am lăsat totul baltă și am năvălit în colibă.

Apoi adăugă trist :

— S-a dus prinzul de azi.

— Nu-i nimic, îl consolă cefălalt, mai avem cîteva cutii cu marinată de nisetur.

Radu dădu din umeri disprețuitor. După ce s-au urcat în locă se mai uită o dată spre cenușa fumegîndă din fața colibei, pe urmă se așeză pe bancă și spuse melancolic :

— Era o frumusețe de pește.

Mircea își pipăi cravata, scuiță în palme, cum văzuse la moș Maxim, și începu să lopăteze cu nădejde.

(Sfîrșitul în numărul viitor)

Abonamentele la revista „Știință și Tehnică” și la colecția de „Povestiri științifico-fantastice” se primesc pînă cel mai tîrziu în ziua de 23 a lunii, cu deservirea în a doua lună următoare.

Abonamentele se primesc de către difuzorii de presă din întreprinderi, instituții și de la sate, secțiile de difuzare a presei, precum și de către factorii și oficiile poștale.

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ - PRETUL 1 LEU